

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2016 m. birželio 2 d.¹

Byla C-185/15

Marjan Kostanjevec
prieš
F&S Leasing, GmbH

(Vrhovno sodišče Republike Slovenije (Slovėnijos Respublikos Aukščiausiasis Teismas) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose — Reglamentas (EB) Nr. 44/2001 — Taikymas *ratione temporis* — Priešieškiniis, kuriuo reiškiamas nepagrįstu praturtėjimu grindžiamas reikalavimas — Sutartis arba iš sutarties kylantys reikalavimai — Prievolės vykdymo vieta“

I – Įžanga

1. Šioje byloje Teisingumo Teismui tenka nagrinėti procesiniu ir faktiniu požiūriu neįprastą situaciją, dėl kurios prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas užduoda įvairius prejudicinius klausimus, susijusius su Reglamentu (EB) Nr. 44/2001².

2. Prejudiciniais klausimais, viena vertus, siekiama išsiaiškinti, ar vartotojo, iš kurio iš pradžių buvo priteistas mokėjimas, ieškinio reikalavimą grąžinti sumokėtą sumą, kuri jis, grįsdamas nepagrįstu praturtėjimu, pareiškė kitai šaliai po to, kai buvo panaikintas pinigine prievole pagrįžiantis vykdomasis dokumentas, galima laikyti priešieškiniu, kaip jis suprantamas pagal minėtą reglamentą. Kita vertus, nagrinėjamoje byloje kyla su vartojimo sutartimis susijusios jurisdikcijos, reglamentuojamos Reglamente (EB) Nr. 44/2001, aiškinimo klausimas.

3. Be to, prieš atsakydamas į prejudicinius klausimus, Teisingumo Teismas turės paaiškinti, ar Reglamentas (EB) Nr. 44/2001 šioje byloje apskritai gali būti taikomas, nes ieškinys dėl mokėjimo vartotojui buvo pareikštas dar prieš Slovėnijos Respublikai įstojant į Europos Sąjungą 2004 m. gegužės 1 d.

¹ — Originalo kalba: vokiečių.

² — 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42).

II – Teisinis pagrindas

A – Sąjungos teisė

1. Reglamentas Nr. 44/2001

4. Reglamento Nr. 44/2001 11 konstatuojamoji dalis suformuluota taip:

„Jurisdikcijos taisyklės turi būti ypač nuspėjamos ir pagrįstos principu, pagal kurį jurisdikcija paprastai priklauso nuo atsakovo gyvenamosios vietos <...>.“

5. Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnyje nurodyta:

„Valstybėje narėje nuolat gyvenančiam asmeniui kitoje valstybėje narėje byla dėl:

1. a) sutarties gali būti iškelta atitinkamos prievolės vykdymo vietos teismuose;
- b) pagal šią nuostatą ir jeigu nesusitariama kitaip, atitinkamos prievolės vykdymo vieta yra:
 - parduodant prekes – valstybėje narėje, į kurią prekės buvo arba turėtų būti pristatytos pagal sutartį,
 - teikiant paslaugas – valstybėje narėje, kurioje paslaugos buvo arba turėtų būti suteiktos pagal sutartį;
- c) a papunktis taikomas tuomet, kai netaikomas b papunktis; <...>“

6. Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnyje nurodyta:

„Valstybėje narėje gyvenančiam asmeniui byla taip pat gali būti iškelta: <...>“

3) pagal priešieškinį, susijusį su ta pačia sutartimi arba faktais, kuriais buvo pagrįstas pagrindinis ieškinys, teisme, kuris nagrinėja pagrindinį ieškinį; <...>“

7. Reglamento Nr. 44/2001 15 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Bylose dėl sutarties, kurią asmuo, vartotojas, sudaro tokiam tikslui, kuris gali būti laikomas nesusijusiu su jo darbu arba profesija, jurisdikcija nustatoma vadovaujantis šiuo skirsniu <...>, jeigu:

- a) sutartis sudaryta dėl prekių pardavimo išsimokėtinai grąžinamo dalinių įmokų kredito sąlygomis; arba
- b) sutartis sudaryta dėl paskolos, kuri turi būti grąžinta dalimis, arba dėl bet kurios kitos formos kredito, suteikto prekių pardavimui finansuoti; arba
- c) visais kitais atvejais, sutartis buvo sudaryta su šalimi, vykdančia komercinę arba profesinę veiklą valstybėje narėje, kurioje yra vartotojo nuolatinė gyvenamoji vieta, arba kitu būdu tokią veiklą susiejančia su minėta valstybe nare ar keliomis valstybėmis, įskaitant pastarąją, ir jeigu minima sutartis yra priskiriama tokios veiklos sričiai.“

8. Kaip nustatyta Reglamento Nr. 44/2001 16 straipsnyje, su vartojimo sutartimis susijusią jurisdikciją reglamentuojanti nuostata „nedaro poveikio teisei kelti priešieškinį teisme, kuriame, kaip nurodoma šioje dalyje, dar nebaigtas nagrinėti pagrindinis ieškinys“.

9. Reglamento Nr. 44/2001 28 straipsnyje nurodyta:

„<...> Jeigu skirtingų valstybių narių teismuose yra nagrinėjamos susijusios bylos, bet kuris teismas, kitas nei teismas, kuriame buvo iškelta pirmoji byla, gali sustabdyti savo bylos procesą.

<...>

3. Pagal šį straipsnį bylos laikytinos susijusiomis, kai jos yra tokios panašios, kad jas tikslinga nagrinėti ir spręsti kartu, siekiant išvengti sprendimų nesuderinamumo rizikos, atsirandančios bylas nagrinėjant atskirai.“

10. Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnio 1 dalies pereinamojo laikotarpio nuostata suformuluota taip:

„Šis reglamentas taikomas tik byloms, kurios iškeliamos, ir dokumentams, kurie formaliai parengiami arba užregistruojami kaip autentiški dokumentai po šio reglamento įsigaliojimo.“

2. Reglamentas Nr. 864/2007 („Roma II“)

11. Reglamento Nr. 864/2007³ 7 konstatuojamojoje dalyje numatyta:

„Šio reglamento dalykinė taikymo sritis ir nuostatos turėtų būti suderintos su <...> Reglamentu (EB) Nr. 44/2001 <...> ir su dokumentais, reglamentuojančiais sutartinėms prievolėms taikytinos teisės klausimus.“

12. Reglamento Nr. 864/2007 10 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Jei nesutartinės prievolės, atsirandančios dėl nepagrįsto praturtėjimo, įskaitant neteisingai gautų sumų mokėjimus, yra susijusios su tarp šalių egzistuojančiu santykiu, pavyzdžiui, su tuo nepagrįstu praturtėjimu glaudžiai susijusia sutartimi ar deliktu, toms prievolėms taikoma ši santykį reglamentuojanti teisė.“

3. Reglamentas Nr. 593/2008 („Roma I“)

13. Reglamento Nr. 593/2008⁴ 7 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„Šio reglamento materialinė taikymo sritis ir nuostatos turėtų atitikti <...> Reglamentą (EB) Nr. 44/2001 <...> ir [„Roma II“] reglamentą <...>.“

14. Reglamento Nr. 593/2008 12 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Pagal šį reglamentą sutarčiai taikytina teisė visų pirma taikoma

<...>

3 — 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“) (OL L 199, 2007, p. 40).

4 — 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma I“) (OL L 177, 2008, p. 6).

e) sutarties negaliojimo pasekmėms.“

B – Nacionalinė teisė

15. Pagal Slovėnijos prievolių teisę be teisinio pagrindo kito asmens sąskaita praturtėjęs asmuo privalo, jeigu įmanoma, grąžinti gautą sumą arba atlyginti tokio dydžio sumą, kuria praturtėjo. Pareiga grąžinti gautą arba atlyginti lygiavertę sumą egzistuoja ir tuo atveju, kai asmens praturtėjimo pagrindas vėliau pripažįstamas negaliojančiu.

III – Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

16. Pagrindinės bylos šalys 1994 m. sausio 14 d. sudarė išperkamosios ilgalaikės nuomos sutartį, iš kurios tos nuomos mokėtojas kildina mokėjimo reikalavimą. Šį reikalavimą nuomos gavėjui jis pirmą kartą pareiškė 1995 m., o 2004 m. gavo vykdomąjį dokumentą, kuris, nepatenkinus apeliacinio skundo, įsiteisėjo ir tapo vykdytinas. 2006 m. šalys, remdamosi šiuo vykdomuoju dokumentu, susitarė dėl 18 678,45 EUR dydžio mokėjimo.

17. Dėl sprendimo, kuriuo buvo priteista sumokėti minėtą sumą, nuomos gavėjas pateikė priimtina skundą⁵. Išnagrinėjęs šį skundą *Vrhovno sodišče Republike Slovenije* (Slovėnijos Respublikos Aukščiausiasis Teismas) 2008 m. liepos 9 d. panaikino sprendimus, kuriais buvo patenkintas nuomos mokėtojo reikalavimas, ir grąžino bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui. Šioje proceso stadijoje nuomos gavėjas pareiškė priešiškinį jos mokėtojui, reikalaujamas grąžinti jo sumokėtus 18 678,45 EUR ir palūkanas; jis savo ieškinio reikalavimą grindė neteisėtu praturtėjimu, nes nuomos mokėtojo reikalavimą nustatęs 2004 m. sprendimas esą tapo negaliojantis.

18. Iš naujo išnagrinėjęs bylą, pirmosios instancijos teismas įsiteisėjusiu sprendimu atmetė nuomos mokėtojo reikalavimą. Nuomos gavėjo prašymas buvo patenkintas ir pirmojoje, ir antrojoje instancijose. Bylą pralaimėjęs nuomos mokėtojas kreipėsi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą, tvirtindamas, kad Slovėnijos teismai neturi tarptautinės jurisdikcijos nagrinėti nuomos gavėjo ieškinio reikalavimo.

19. Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikė Europos Sąjungos Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar priešiškinio sąvoka, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 3 dalį, turi būti aiškinama kaip taikoma ir ieškiniui, pareikštam kaip priešiškinis, kaip jis suprantamas pagal nacionalinę teisę, po to, kai kasacine tvarka⁶ panaikintas įsiteisėjęs ir vykdytinas teismo sprendimas, priimtas byloje dėl atsakovo pagrindinio ieškinio⁷, ir kai ši byla grąžinta iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, o ieškovas⁸ nepagrįstu praturtėjimu grindžiamame priešiškinyje reikalauja grąžinti sumą, kurią sumokėti buvo įpareigotas byloje dėl atsakovo pagrindinio ieškinio priimtu ir vėliau panaikintu teismo sprendimu?
2. Ar sąvoka „byla dėl sutarties su vartotoju“ pagal Reglamento Nr. 44/2001 15 straipsnio 1 dalį turi būti aiškinama kaip taikoma situacijoms, kai vartotojas ieškinį, kuriame pateikia nepagrįstu praturtėjimu grindžiamą reikalavimą, pareiškia kaip priešiškinį, kaip jis suprantamas pagal nacionalinę teisę, susijusį su pagrindiniu ieškiniu, pareikštu byloje dėl sutarties su vartotoju, kaip ji

5 — Šis Slovėnijos teisėje reglamentuojamas skundas prašyme priimti prejudicinį sprendimą 3 punkte vadinamas „kasaciniu skundu“; tačiau pagal tai, kaip ši sąvoka suprantama Vokietijos teisėje, tai veikia prašymas atnaujinti procesą, jau pasibaigusį įsiteisėjusiu sprendimu.

6 — Turimas galvoje nuomos mokėtojas ir kita priešiškinio šalis.

7 — Dėl kasacinio skundo sąvokos žr. 5 išnašą.

8 — Turimas galvoje nuomos gavėjas ir priešiškinio pareiškėjas.

suprantama pagal nurodytą Reglamento Nr. 44/2001 nuostatą, ir šiame priešieškinyje ieškovas vartotojas reikalauja grąžinti sumą, kurią sumokėti buvo įpareigotas teismo sprendimu (kuris vėliau panaikintas), priimtu byloje dėl atsakovo pagrindinio ieškinio, t. y. reikalauja grąžinti sumą, nustatytą byloje dėl sutarties su vartotoju?

3. Jeigu aprašytu atveju jurisdikcijos negalima pagrįsti nei jurisdikcijos nagrinėjant priešieškinius taisyklėmis, nei jurisdikcijos nagrinėjant bylas dėl sutarties su vartotoju taisyklėmis:
- a) Ar sąvoka „byla dėl sutarties“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 1 dalį, turi būti aiškinama kaip taikoma ir ieškiniui, kuriame ieškovas pateikia nepagrįstu praturtėjimu grindžiamą reikalavimą, tačiau kuris pareiškiamas kaip priešieškis (kaip jis suprantamas pagal nacionalinę teisę), susijęs su atsakovo pagrindiniu ieškiniu dėl šalių sutartinių santykių, kai nepagrįstu praturtėjimu grindžiamu reikalavimu siekiama susigrąžinti sumą, kurią ieškovas buvo įpareigotas sumokėti teismo sprendimu (kuris vėliau panaikintas), priimtu byloje dėl atsakovo pagrindinio ieškinio, t. y. reikalavimu grąžinti sumą, nustatytą byloje dėl sutarties?

Jeigu į pirmesnę klausimą būtų atsakyta teigiamai,

- b) Ar aprašytu atveju jurisdikcijos pagal prievolės vykdymo vietą, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 1 dalį, klausimas turi būti išnagrinėtas pagal prievolių, kylančių dėl nepagrįstu praturtėjimu grindžiamo reikalavimo, vykdymą reglamentuojančias nuostatas?“

IV – Teisinis vertinimas

20. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas visų pirma klausia, kuris teismas turi jurisdikciją nagrinėti priešieškį, kuriuo nuomos gavėjas reikalauja grąžinti jo sumokėtą sumą, ir, antra, kuris teismas turi jurisdikciją nagrinėti bylas, susijusias su vartojimo sutartimis. Savo trečiąjį klausimą jis užduoda tik tuo atveju, jeigu į abu pirmuosius klausimus būtų atsakyta neigiamai, o trečiojo klausimo antrą dalį – tik tuo atveju, jeigu į jo pirmąją dalį būtų atsakyta teigiamai.

21. Visi prejudiciniai klausimai susiję su Reglamento Nr. 44/2001 aiškinimu. Atsižvelgiant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pristatytą bylos nagrinėjimo eigą, nėra savaimė suprantama, kad Teisingumo Teismas privalo į juos atsakyti. Veikiau kyla klausimas, ar minėtas reglamentas, atsižvelgiant į jo taikymo sritį *ratione temporis*, apskritai gali būti taikomas pagrindinėje byloje.

22. Reglamentas Nr. 44/2001 Slovėnijoje įsigaliojo jai įstojus į Europos Sąjungą 2004 m. gegužės 1 d.⁹ Tačiau priešieškinių pateikusių nuomos gavėjo byla prasidėjo dar 1995 m., taigi prieš Slovėnijai įstojant į Europos Sąjungą.

23. Todėl, prieš imantis prejudicinių klausimų, reikia išsiaiškinti, ar šioje byloje galima taikyti Reglamentą Nr. 44/2001. Jeigu paaiškėtų, kad jo taikyti negalima, į prejudicinius klausimus atsakyti neberekėtų, nes tuomet jie nebūtų niekaip susiję su prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjama byla, todėl būtų hipotetiniai¹⁰.

9 — Dėl Reglamento Nr. 44/2001 taikymo srities *ratione temporis* žr. Sprendimą *Wolf Naturprodukte* (C-514/10, EU:C:2012:367, 19 punktą) ir generalinio advokato P. Cruz Villalón išvadą toje pačioje byloje (C-514/10, EU:C:2012:54, 25 punktą).

10 — Sprendimas *Česká spořitelna* (C-419/11, EU:C:2013:165, 21 punktą ir jame nurodyta teismo praktika).

A – Dėl Reglamento Nr. 44/2001 taikymo srities „*ratione temporis*“

24. Pagal Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnį šis reglamentas taikomas tik toms byloms, kurios buvo iškeltos *po šio reglamento įsigaliojimo*.

25. Atsižvelgiant į tai, akivaizdu, kad 1995 m. nuomos mokėtojo pradiniam mokėjimo reikalavimui reglamentas netaikomas.

26. Tačiau prejudiciniai klausimai su šiuo nuomos mokėtojo reikalavimu tiesiogiai nėra susiję. Veikiau jie susiję su 2008 m. nuomos gavėjo priešieškiniu, kurį jis pareiškė po to, kai įsiteisėjusiu sprendimu pasibaigusi byla Slovėnijoje buvo grąžinta pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Tuo momentu Reglamentas Nr. 44/2001 Slovėnijos Respublikoje jau buvo taikomas.

27. Todėl lemiamą reikšmę turi tai, ar šis siekis apginti savo teises yra savarankiška „byla“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnį, ir ar ji patenka į reglamento taikymo sritį *ratione temporis*, nepaisant to, kad bylos ištakos siekia 1995 metus.

28. Europos Komisija nepritaria tokiam požiūriui. Jos manymu, į šią bylą reikia žiūrėti kaip į visumą, laikant, kad ji prasidėjo dar prieš Reglamentui Nr. 44/2001 įsigaliojant Slovėnijoje. Atitinkamai prejudicinius klausimus ji laiko nepriimtinais.

29. Tačiau tokia nuomonė neatrodo nei vienintelė įmanoma, nei pagrįsta.

30. Pirma, nuomos gavėjui iškelta byla, prieš ją grąžinant pirmajai instancijai 2008 m., jau buvo pasibaigusi įsiteisėjusiu sprendimu. Turint tai galvoje ir atsižvelgiant į įsiteisėjimo suspensyvinį poveikį kyla abejonių, ar pagal Sąjungos teisę apskritai galima laikyti, kad tai yra viena ir ta pati 1995 m. prasidėjusi byla, ir ar nebūtų tikslingiau manyti, kad jau pasibaigusi byla buvo atnaujinta 2008 m., t. y. tuomet, kai Slovėnijoje jau buvo taikomas Reglamentas Nr. 44/2001.

31. Antra, Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnyje, kitaip nei, pavyzdžiui, jo 30 straipsnio 1 punkte¹¹, remiamasi ne apskritai (pirmojo) bylos iškėlimo dokumento įteikimu, o tam tikros bylos iškėlimu. Jeigu tokia byla pradama po reglamento įsigaliojimo, pagal šio reglamento 66 straipsnį jis jau gali būti taikomas.

32. Iš reglamento 66 straipsnio nematyti, kad čia būtų kalbama tik apie *pirmąją* bylos iškėlimą kompleksiniame, kelis ieškinius apimančiame procese. Be to, pagal Sprendimą *Danvaern Production*¹² interpretuojant „bylą“ kaip atskirą siekį apginti savo teises pateikiant už paprasto prašymo atmesti priešingos bylos šalies reikalavimus ribų išeinantį prašymą, galima laikyti, kad teisiniu keliu priešingai bylos šaliai pareikštas, neteisėtu praturtėjimu grindžiamas reikalavimas įeina į „bylos“ sąvoką, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnį.

33. Šiai išvadai taip pat neprieštarauja tai, kad kai kuriose Reglamento Nr. 44/2001 66 straipsnio kalbinėse versijose naudojama ne sąvoka „byla“, bet „procesas“¹³. Juk ir sąvokos „procesas“ naudojimas nereiškia, kad ieškinys ir priešieškis turi sudaryti tęstinį procesą siekiant 66 straipsnio tikslų. Net jei tam tikrų valstybių narių teisinėse sistemose ir būtų laikomasi šios krypties, tai neprieštarautų šioje byloje pasiūlytam savarankiškam 66 straipsnio aiškinimui.

11 — Šia nuostata atskiriamos kelių teismų, į kuriuos vieną po kito buvo kreiptasi, jurisdikcijos, be to, ji galioja tik reglamento II skyriaus 9 skirsnyje, į kurį šioje byloje aptariamas 66 straipsnis neįeina.

12 — Sprendimas *Danvaern Production* (C-341/93, EU:C:1995:239, 18 punktas).

13 — Žr., pvz., versiją anglų k. („legal proceedings“), švedų k. („rättsliga förfaranden“) ir slovėnų k. („pravne postopke“). Prancūzų, italų ir ispanų kalbų versijose vis dėlto naudojama sąvoka „action judiciaire“.

34. Taigi laikytina, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą, kurio visi klausimai susiję su 2008 m. nuomos gavėjo pareikštu, neteisėtu praturtėjimu grindžiamu reikalavimu, patenka į Reglamento Nr. 44/2001 taikymo sritį *ratione temporis*.

35. Todėl prejudiciniai klausimai nėra hipotetiniai ir Teisingumo Teismas turi į juos atsakyti.

B – Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

36. Pirmuoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar pagal Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 3 punktą tokiam siekiui apginti savo teises, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, taikoma priešiškinio jurisdikcija.

37. Todėl toliau reikia įvertinti ne tik teisinio priešiškinio instituto bendrąją sąvoką, bet ir tai, ar pagal minėtąją nuostatą nuomos gavėjo reikalavimas, grindžiamas neteisėtu praturtėjimu, susijęs „su ta pačia sutartimi arba faktais, kuriais buvo pagrįstas pagrindinis [nuomos mokėtojo] ieškinys“.

1. Priešiškinio sąvoka Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 3 punkte

38. Priešiškinio sąvoka, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 3 punktą, turi būti aiškinama autonomiškai. Byloje *Danvaern Productions* Teisingumo Teismas ją sukonkretino taip: ši sąvoka taikoma prašymams teismui priimti atskirą sprendimą ieškovo nenaudai, ir šiais prašymais tam tikromis aplinkybėmis reikalaujama „didesnės sumos nei ta, kurios reikalauja ieškovas, ir tebegali būti jos reikalaujama net ir tuomet, kai ieškovo ieškinys atmetamas“¹⁴.

39. Tai reiškia, kad priešiškinio turi būti pateikiamas prašymas, kurį galima aiškiai atskirti nuo ieškovo reikalavimų ir kuriuo siekiama, kad teismas priimtų atskirą sprendimą¹⁵.

40. Taip yra ir šioje byloje.

41. Reikalavimas grąžinti sumokėtą sumą – tai savarankiškas nuomos gavėjo prašymas, kuriuo siekiama, kad nuomos mokėtojo atžvilgiu teismas priimtų atskirą sprendimą – t. y. įpareigotų jį grąžinti sumą, kuri buvo jam sumokėta be teisinio pagrindo. Toks prašymas nėra vien priemonė gintis nuo priešingos bylos šalies ieškinio, susijusio su mokėjimu.

2. Sąvoka „susijusį su ta pačia sutartimi arba faktais, kuriais buvo pagrįstas pagrindinis ieškinys“

42. Be to, Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 3 punkte reikalaujama, kad priešiškinis būtų susijęs „su ta pačia sutartimi arba faktais, kuriais buvo pagrįstas pagrindinis ieškinys“.

43. Teisingumo Teismui kol kas neteko išsamiai aiškinti sąvokos „susijusį su ta pačia sutartimi arba faktais, kuriais buvo pagrįstas pagrindinis ieškinys“¹⁶. Ją taip pat reikia aiškinti autonomiškai, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 44/2001 tikslus, ir tai darant visiškai nebūtina remtis teismo praktika, susijusia su reglamento 28 straipsniu¹⁷.

14 — Sprendimas *Danvaern Production* (C-341/93, EU:C:1995:239, 12 punktas).

15 — Generalinio advokato P. Léger išvada byloje *Danvaern Production* (C-341/93, EU:C:1995:139, 26 punktas).

16 — Žr. nutartį dėl akivaizdžiai nepriimtino prašymo priimti prejudicinį sprendimą *Reichling* (C-69/02, EU:C:2002:221).

17 — Šioje nuostatoje taip pat kalbama apie dviejų bylų „sąsajas“. Tačiau 28 straipsnio 3 dalis, sprendžiant iš jos teksto („pagal šį straipsnį“) ir jos padėties reglamento struktūroje, yra susijusi tik su tokia procesine situacija, kai kyla grėsmė, kad gali būti priimti vienas kitam prieštaraujantys sprendimai, nes skirtingų valstybių narių skirtinguose teismuose buvo iškeltos susijusios bylos. Tačiau jei priešiškinis pareiškiamas toje pačioje byloje, vienas kitam prieštaraujančių sprendimų grėsmės nėra.

44. Specialios priešieškinių jurisdikcijos tikslas yra sudaryti šalims galimybę išspręsti savo abipusius reikalavimus vieno ir to paties teismo nagrinėjamoje vienoje ir toje pačioje byloje¹⁸, jeigu tie reikalavimai susiję su tomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis, vadinasi, „kyla iš šalių sudarytos sutarties arba iš ieškinį [kuriuo buvo pradėta byla] pagrindžiančių aplinkybių“¹⁹.

45. Šis atvejis yra būtent toks. Priešieškinyje pareikštas reikalavimas grąžinti sumokėtą sumą kyla iš išperkamosios ilgalaikės nuomos sutarties, iš kurios buvo kilęs ir ieškovo mokėjimo reikalavimas.

46. Reikalavimas grąžinti pinigų sumą, sumokėtą vykdant vykdomajame dokumente nustatytą prievolę, grindžiamas neteisėtu praturtėjimu, tačiau jo ištakos slypi išperkamosios ilgalaikės nuomos sutartyje, nes jeigu šios sutarties ir ją vykdant atlikto mokėjimo nebūtų buvę, reikalavimo, grindžiamo neteisėtu praturtėjimu, apskritai nebūtų atsiradę.

47. Be to, kalbant apie tai, ar egzistuoja pakankama sąsaja su šalių sudaryta sutartimi, galima pasitelkti reglamentus Nr. 593/2008 dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma I“) ir Nr. 864/2007 dėl nesutartinėms prievolėms taikytinos teisės („Roma II“). Reglamentuose „Roma I“ ir „Roma II“ vieningai remiamasi principu, kad, sprendžiant su neteisėtu praturtėjimu susijusius mokėjimo grąžinimo reikalavimus, turi būti remiamasi pagrindinei sutarčiai taikytina teise²⁰, ir laikoma, kad neteisėtu praturtėjimu grindžiamo reikalavimo ištakos yra sutartyje, kurią vykdant buvo atliktas ginčijamas mokėjimas.

48. Atsižvelgiant į tai, akivaizdu, kad ir nagrinėjant neteisėtu praturtėjimu grindžiamą priešieškinį, kaip jis suprantamas pagal Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 3 punktą, reikia laikyti, kad jame reiškiami reikalavimai kyla iš sutarties ir yra susiję su pagrindinio ieškinio reikalavimais.

49. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį prejudicinį klausimą reikia atsakyti taip: „priešieškin[io], susijus[io] su ta pačia sutartimi <...>, kuria buvo pagrįstas pagrindinis ieškinys“, sąvoka, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 3 dalį, taip pat apima ir ieškinį, kuris buvo pareikštas po to, kai buvo panaikintas įsiteisėjęs ir vykdytinas teismo sprendimas, priimtas byloje dėl esamo atsakovo pagrindinio ieškinio, ir kai ši byla buvo grąžinta iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, o esamas ieškovas nepagrįstu praturtėjimu grindžiamame priešieškinyje reikalauja grąžinti sumą, kurią sumokėjo pagal byloje dėl atsakovo pagrindinio ieškinio priimtą ir vėliau panaikintą teismo sprendimą.

C – Dėl antrojo prejudicinio klausimo

50. Antruoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo išaiškinti, ar vartotojo ieškinys, kuriuo jis byloje dėl sutarties su vartotoju, kaip ji suprantama pagal Reglamentą Nr. 44/2001, pateikia nepagrįstu praturtėjimu grindžiamą reikalavimą, reiškiamą kaip priešieškinį, taip pat susijęs su byla dėl sutarties su vartotoju.

1. Dėl antrojo prejudicinio klausimo priimtinum

51. Prašymą priimti prejudicinį klausimą pateikęs teismas nenurodė, kad pateikia šį klausimą tuo atveju, jeigu priešieškinių jurisdikcija būtų paneigta (to šioje byloje nebuvo padaryta).

18 — Žr. generalinio advokato P. Léger išvadą byloje *Danvaern Production* (C-341/93, EU:C:1995:139, 7 ir 35 punktai).

19 — P. Jénard parengta Ataskaita dėl 1968 m. rugsėjo 27 d. Konvencijos dėl jurisdikcijos ir teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (OL C 59, 1979, p. 1, 28).

20 — Negaliojančių sutarčių atveju Reglamento „Roma I“ 12 straipsnio 1 dalies e punktas paprastai laikomas turinčiu viršenybę prieš Reglamento „Roma II“ 10 straipsnio 1 dalį (žr. *NomosKommentar-BGB-Leible*, Reglamento „Roma I“ 12 straipsnį, 35 punktą su paskesnėmis nuorodomis).

52. Tačiau nagrinėjamos aplinkybėmis, ko gera, nebereikia atsakyti į antrąjį prejudicinį klausimą, nes pagrindinėje byloje ir be to turi būti taikoma priešiškinio jurisdikcija, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 3 dalį, o tai reiškia, kad Slovėnijos teismai jau vien dėl to turi tarptautinę jurisdikciją.

2. Dėl išsamumo: antrojo prejudicinio klausimo turinio vertinimas

53. Dėl išsamumo trumpai aptarsiu antrąjį klausimą ir paaiškinsiu priešiškinio pareikšto, neteisėtu praturtėjimu grindžiamo reikalavimo teisinį pobūdį, atsižvelgdama į jurisdikciją, susijusią su vartojimo sutartimis.

54. Dėl su vartojimo sutartimis susijusios jurisdikcijos Teisingumo Teismas laikėsi plataus požiūrio ir manė, kad ji taikytina ir tokiems reikalavimams, kurie tik „glaudžiai“ susiję su vartojimo sutartimi²¹. Toks siekis apginti savo teises, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kuriuo siekiama susigrąžinti vykdant vartojimo sutartį (čia – išperkamosios ilgalaikės nuomos sutartį) atliktą mokėjimą, yra glaudžiai susijęs su vartojimo sutartimi.

55. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį prejudicinį klausimą reikia atsakyti, kad „bylos dėl sutarties su vartotoju“ sąvoką, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 15 straipsnio 1 dalį, reikia aiškinti kaip apimančią ir vartotojo reikalavimą, grindžiamą nepagrįstu praturtėjimu, kuris susijęs su kita byla dėl sutarties su vartotoju, kurioje jis yra atsakovas, ir kuriuo vartotojas siekia susigrąžinti pinigų sumą, sumokėtą vykdant kitoje byloje dėl sutarties su vartotoju priimtą ir vėliau panaikintą teismo sprendimą.

D – Dėl trečiojo prejudicinio klausimo

56. Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar (ir, jei taip, kaip) reikia taikyti jurisdikciją bylose dėl sutarties reglamentuojančią normą – Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 1 dalį, jeigu nuomos gavėjas, kaip antai pagrindinėje byloje, reiškia neteisėtu praturtėjimu grindžiamą reikalavimą.

57. Kadangi Slovėnijos teismų jurisdikcija egzistuoja ir pagal priešiškinį jurisdikciją, ir jurisdikciją bylose dėl sutarties su vartotoju reglamentuojančias teisės normas, atsakyti į trečiąjį klausimą nebereikia. Dėl išsamumo trumpai jį aptarsiu.

1. Dėl pirmosios trečiojo prejudicinio klausimo dalies

58. „Sutarties“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 1 punktą, pirmiausia reiškia bet kokį kito asmens atžvilgiu laisva valia priimtą įsipareigojimą²². Tačiau Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 1 punktas apima ne tik tiesiogines sutartines prievoles, bet ir antrines prievoles, pavyzdžiui, reikalavimus atlyginti žalą arba grąžinti sumokėtą sumą, kurie atsiranda tuo atveju, jeigu sutartinė prievolė neįvykdoma²³.

21 — Žr. naujausią Sprendimą *Hobohm* (C-297/14, EU:C:2015:844, 33 punktas).

22 — Žr. sprendimus *Handte* (C-26/91, EU:C:1992:268), *Tacconi* (C-334/00, EU:C:2002:499, 23 punktas) ir *Engler* (C-27/02, EU:C:2005:33, 48, 50 punktai).

23 — Žr. Sprendimą *de Bloos* (byla 14/76, EU:C:1976:134).

59. Neseniai byloje *Profit Investment SIM* Teisingumo Teismas šiuo klausimu konstatavo, kad „ieškiniai, kuriais siekiama, kad būtų panaikinta sutartis ir grąžintos pagal šią sutartį nepagrįstai pervestos sumos, priskirtini prie „bylos dėl sutarties“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą“²⁴, ir tai darydamas rėmėsi priežastiniu ryšiu „tarp teisės į restituciją ir sutartinio santykio“²⁵.

60. Šį požiūrį visiškai galima pritaikyti ir nagrinėjamoje byloje, kurioje nekalbama apie negaliojančią sutartį tikrąja šio žodžio prasme, bet kalbama apie mokėjimą, kurio teisinis pagrindas, panaikinus vykdomąjį dokumentą, išnyko.

61. Todėl į trečiojo prejudicinio klausimo pirmą dalį reikėtų atsakyti, kad sąvoka „byla dėl sutarties“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 1 punktą, turi būti aiškinama taip, kad ji apima ir tokį ieškinį, kaip nagrinėjamasis pagrindinėje byloje, kuriuo nuomos gavėjas reiškia neteisėtu praturtėjimu grindžiamą reikalavimą.

2. Dėl antros trečiojo prejudicinio klausimo dalies

62. Antra trečiojo prejudicinio klausimo dalis skirta ginčijamo reikalavimo vykdymo vietai reglamentuojančiai nuostatai.

63. Kadangi pagrindinėje byloje nagrinėjama išperkamosios ilgalaikės nuomos sutartis, su kuria susijęs neteisėtu praturtėjimu grindžiamas reikalavimas, nėra nei pirkimo-pardavimo sutartis²⁶, nei paslaugų teikimo sutartis, kaip tai suprantama pagal 5 straipsnio 1 punkto b papunktį²⁷, vykdymo vieta šiuo atveju nustatoma pagal 5 straipsnio 1 punkto c papunktį, taikomą kartu su a papunkčiu, t. y. remiantis pareikštam reikalavimui taikytina nacionaline teise²⁸.

64. Kadangi, kalbant apie antrinius reikalavimus, teismo praktikoje turinčia lemiamą reikšmę laikoma ta prievolė, kurios neįvykdymu yra grindžiami prašymai²⁹, taip pat kalbant apie reikalavimą, grindžiamą neteisėtu praturtėjimu dėl nepagrįstai atlikto mokėjimo, reikėtų remtis pradinės (tariamoms) pinigines prievolės vykdymo vieta. Tai patvirtina ir Reglamento „Roma I“ 12 straipsnio 1 dalies e punktas, kuriame nustatyta, kad ir sutarties negaliojimo pasekmėms (pavyzdžiui, jos panaikinimui) turi būti taikoma sutarčiai taikytina teisė³⁰.

65. Todėl į trečiojo prejudicinio klausimo antrą dalį reikia atsakyti taip: prievolės vykdymo vieta, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 1 punkto a dalį, nustatoma taikant tas nacionalinės teisės nuostatas, kurios buvo taikomos pradiniam sutartiniam mokėjimo įsipareigojimui, dabar reikalaujamam grąžinti.

24 — Sprendimas *Profit Investment SIM* (C-366/13, EU:C:2016:282, 58 punktas).

25 — Sprendimas *Profit Investment SIM* (C-366/13, EU:C:2016:282, 55 punktas).

26 — Dėl prekių pristatymo reikalavimo žr. Sprendimą *Car Trim* (C-381/08, EU:C:2010:90, 32 ir paskesni punktai).

27 — Dėl paslaugos sąvokos netaikymo teisės naudoti suteikimo atveju, kalbant apie intelektinės nuosavybės teisę, žr. Sprendimą *Falco Privatstiftung* (C-533/07, EU:C:2007:257, 29 punktas).

28 — Žr. Sprendimą *Tessili / Dunlop* (byla 12/76, EU:C:1976:133, 13 ir 15 punktai); dėl šios teismo praktikos taikymo, kalbant apie Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 1 punkto a papunktį, žr. Sprendimą *Falco Privatstiftung* (C-533/07, EU:C:2007:257, 47 ir paskesni punktai).

29 — Žr. Sprendimą *De Bloos* (byla 14/76, EU:C:1976:134, 13 ir 14 punktai).

30 — Šiuo klausimu žr. šios išvados 46 punktą ir Rauscher, Leible *EuZPR / EuDPR*, 2011, 30 punktą su paskesnėmis nuorodomis.

V – Išvada

66. Kadangi tik atsakymas į pirmąjį prejudicinį klausimą turi reikšmės sprendimui pagrindinėje byloje priimti, atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į prejudicinius klausimus atsakyti taip:

67. „Priešieškin[io], susijus[io] su ta pačia sutartimi <...>, kuria buvo pagrįstas pagrindinis ieškinys“, sąvoka, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 6 straipsnio 3 dalį, taip pat apima ir ieškinį, kuris buvo pareikštas po to, kai buvo panaikintas įsiteisėjęs ir vykdytinas teismo sprendimas, priimtas byloje dėl esamo atsakovo pagrindinio ieškinio, ir kai ši byla buvo grąžinta iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, o esamas ieškovas nepagrįstu praturtėjimu grindžiamame priešieškinyje reikalauja grąžinti sumą, kurią sumokėjo pagal byloje dėl atsakovės pagrindinio ieškinio priimtą ir vėliau panaikintą teismo sprendimą.